9.

Minox izgudrotājs Valters Caps

Slavenais Aģents 007 jeb Džeimss Bonds nevarētu veikt pat ne pusi no saviem varoņdarbiem, ja nebūtu cilvēku, kuri izgudro apavu sukā apslēptu Morzes koda raidītāju, magnētisko pulksteni, kas spēj pievilkt pat šaujamieroča lodi, un citas neparastas lietas, tāpēc vēl gudrāki par spiegiem ir spiegu arsenāla izgudrotāji, un viens no tādiem ir Valters Caps.

Viņš ir dzimis vāciešu ģimenē Rīgā 1905. gada 4. septembrī. Sākoties Pirmajam pasaules karam, Krievijas varas iestādes daudzas ģimenes, to skaitā arī Capus, izsūtīja uz Ufas pilsētu Urālos. Kara laiks un trūcīgā iztikšana Valteram Capam ļāva iegūt tikai 8 klašu izglītību. 1922. gadā viņš atrada mācekļa darbu labākajā Tallinas mākslas fotodarbnīcā pie Valtera Lemberga, kur iepazinās ar fotoaparāta darbības principiem un fotografēšanas mākslu. Tieši šeit V. Capam radās ideja izveidot maza izmēra fotokameru. Tāpēc viņš savās mājās ierīkoja darbnīciņu un gadiem ilgi visu savu brīvo laiku veltīja kameras izveidei. Viņš bija labā nozīmē fanātiķis, kas apsēsts ar savu ideju.

1932. gadā Valters Caps un Rihards Jirgens nodibināja kopuzņēmumu, kurā Caps ieguldīja idejas, bet Jirgens – naudu. Četru gadu laikā, darbā iesaistot optiķi Karlu Indusu un mehāniķi Hansu Epneru, radās unikālas fotokameras paraugs. Tā bija pirmā miniatūrā (13 x 27 x 80 mm) fotokamera pasaulē, tomēr Capam neizdevās iegūt uzņēmēju atbalstu tās ražošanai ne Igaunijā, ne vācu firmā *AGFA*, kuras direktors bez paskaidrojumiem noraidīja viņa piedāvājumu.

1936. gadā V. Caps ar savu izgudrojumu iepazīstināja Valsts elektrotehniskās fabrikas (VEF) direktoru Teodoru Vītolu un piedāvāja rūpnīcai to ražot. VEF vadība ideju uzņēma atsaucīgi, lai gan tas bija risks, jo rūpnīca neko tamlīdzīgu nebija ražojusi. Tajā pašā gadā tika noslēgts līgums, un V. Caps pārcēlās uz Rīgu, kur kopā ar latviešu inženieriem un konstruktoriem izstrādāja tehnoloģiju fotokameras rūpnieciskai ražošanai.

Agrāk neviena kamera pasaulē nebija darbojusies teleskopiskā veidā, turklāt *Minox* fotokamerai bija arī dubultkasete, kur ievietot neperforētu filmu, ar kuru varēja veikt 50

uzņēmumu. Turklāt tā bija ļoti maza un svēra tikai 125 gramus. V. Capa radītā fotokamera bija sensācija, tāpēc bija svarīgi dot tai skanīgu nosaukumu. Caps izvēlējās vārdu *Minox,* nosaukuma pirmajā daļa ietverot nozīmi *mini*. Pirmais *Minox* patenta pieteikums reģistrēts 1936. gadā Somijā, bet vēlāk kameras teleskopiskā darbības principa un dubultkasetes patenti tika pieteikti vismaz 22 valstīs, tostarp Latvijā, Austrālijā, ASV, Kanādā, Francijā, Vācijā, Argentīnā, Lielbritānijā, Dienvidāfrikā un citur.

Pirmās rūpnieciski izgatavotās fotokameras paraugs darbojās nevainojami, tāpēc 1938. gada 12. aprīlī tās sāka ražot masveidā. Sākumā rūpnīcā gan tika izgatavotas tikai divas kameras dienā, bet līdz 1942. gadam tika saražots jau 17 000 fotokameru, kuras eksportēja uz daudzām pasaules valstīm un par 248 latiem tirgoja arī Latvijā. Fotokameras komplektā ietilpa divi palielinātāji, filmu attīstīšanas trauks ar iespēju filmu ievietot gaismā, statīva galviņa, negatīvu caurlūkošanas lupa, adapteris pastkaršu formāta fotogrāfiju izgatavošanai, gaismas ekspozīcijas noteicējs, aploksnes attīstīto filmu uzglabāšanai un reģistrācijai, speciāla kārbiņa divu *Minox* filmu ievietošanai. Katram no minētajiem priekšmetiem bija oriģināls dizains ar zīmolu *VEF MINOX RĪGA*. Kad 1940. gadā Latviju okupēja PSRS, ražošana netika pārtraukta, tikai gravējumu *Made in Latvia* aizstāja ar *Made in USSR.* Paradoksāli, bet tieši šīs fotokameras šodien ir vispieprasītākās kolekcionāru vidū, jo padomju periods bija īss un ar šādu gravējumu *Minox* ražoja vien dažus mēnešus. 1942. gadā Latvijā tika pārtraukta fotoaparāta *Minox* ražošana un iekārtas tika izvestas uz Vāciju.

Minox veicināja amatierfoto attīstību pasaulē, jo tā bija tik maza, ka to vienmēr varēja nēsāt līdzi, un tās lietošana neprasīja nekādas papildu zināšanas. *Minox* bija iecienīta arī slepeno aģentu vidū, kuri ar to varēja viegli, ātri un kvalitatīvi veikt fotouzņēmumus (arī dokumentu uzņēmumus pat no 20 cm attāluma). Otrā pasaules kara laikā to izmantoja gan ASV un sabiedroto valstu, gan Vācijas izlūkdienesti.

Latvijas Zinātņu akadēmija Valteram Capam 2001. gadā piešķīra Goda doktora nosaukumu.

Leģendārais izgudrotājs šķīries no dzīves Šveicē 97 gadu vecumā.

Rīgas VEF un Veclāras rūpnīcas Minox GmbH produkcija

(Sagatavots pēc P.Korsaka, A.Deģa un http://www.laikmetazimes.lv/2014/10/13/valters-caps-un-minox-legenda materiāliem)